

BADIIY ASAR TARJIMASIDA REALIYALARNING LINGVOPRAGMATIK ASPEKTI (INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARI MISOLIDA)

Mirzoxidova Nozima Ulug'bek qizi

Toshkent iqtisodiyot va texnologiyalar universiteti ingliz tili o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada badiiy asar tarjimasida realiyalarni tarjima qilishning lingvopragmatik jihatlari tahlil qilinadi. Realialar — muayyan xalqning madaniy, tarixiy va ijtimoiy hayotiga xos bo‘lgan so‘z va iboralar bo‘lib, ularning tarjimasi jarayonida nafaqat semantik, balki madaniy konnotatsiyalarni ham to‘g‘ri yetkazish muhim ahamiyatga ega. Ingliz va o‘zbek tillari misolida realiyalarning pragmatik funksiyasi, ularning kontekstual o‘rni va tarjimada ekvivalentlikni ta’minlash usullari o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: realiya, tarjima, lingvopragmatika, madaniy konnotatsiya, ekvivalentlik, kontekst, badiiy matn.

Kirish

Tarjima jarayoni nafaqat til o‘zgarishi, balki madaniyatlararo muloqotning eng muhim shakllaridan biridir. Ayniqsa, badiiy asar tarjimasida realiyalarni to‘g‘ri talqin qilish tarjimonning til sezgirligi, madaniy bilimlari va pragmatik tafakkuriga bog‘liq. Realialar — bu xalqning urf-odatlar, an‘analari, geografik joy nomlari, milliy taomlari, kiyim-kechaklari, ijtimoiy institutlari kabi madaniy belgilarni o‘zida mujassam etgan leksik birliklardir. Shuning uchun badiiy tarjimada realiyalarni adekvat ifodalash matnning estetik va madaniy mazmunini to‘liq yetkazishning kafolatidir.

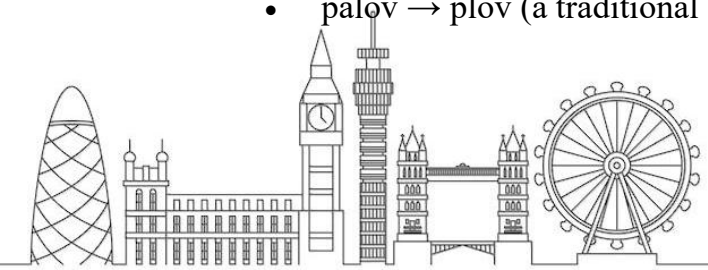
Asosiy qism

Badiiy tarjimada realialar ikki asosiy toifaga ajratiladi: milliy-madaniy realialar va ijtimoiy-real hayotga oid realialar. Ingliz tilidagi matnlarda uchraydigan “pub”, “pudding”, “tea-time”, “gentleman”, “Oxford” kabi so‘zlar ingliz madaniyatining o‘ziga xosligini aks ettiradi. Ularni o‘zbek tiliga tarjima qilishda faqat semantik ma’no emas, balki madaniy konnotatsiyani ham saqlash zarur.

Masalan, “pub” so‘zini “bar” deb tarjima qilish grammatik jihatdan to‘g‘ri bo‘lsa-da, u ingliz madaniyatidagi “mahalla tipi jamoaviy ichimlik joyi” ma’nosini yo‘qotadi. Shu sababli tarjimon “ingliz pubi” yoki “mahalliy ichimlik uyi” kabi izohlovchi usullardan foydalanadi.

O‘zbek tilidagi realialar, masalan, “choyxona”, “palov”, “dasturxon”, “mahalla”, “dugona” kabi so‘zlar ingliz tiliga tarjima qilinayotganda, o‘sha madaniy kontekstni saqlash uchun ko‘pincha transliteratsiya, izohli tarjima yoki madaniy analog usullari qo‘llanadi:

- choyxona → teahouse (a traditional Uzbek place for drinking tea)
- palov → plov (a traditional Uzbek rice dish)

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

- mahalla → local neighborhood community

Tahlil va natijalar

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, realiyalar tarjimasida lingvopragmatik yondashuv muhim rol o'ynaydi. Tarjimon nafaqat so'zning lug'aviy ma'nosini, balki uning konnotativ, uslubiy va madaniy yuklamasini ham hisobga oladi. Shu boisdan, adekvat tarjima ko'p hollarda ekvivalentlikdan ko'ra funksional moslik tamoyiliga tayanadi.

Masalan, ingliz tili matnidagi "Christmas dinner" iborasi o'zbek o'quvchisi uchun "Yangi yil dasturxoni" shaklida tushunarliroq bo'ladi, chunki u shunga yaqin madaniy vaziyatni bildiradi. Xuddi shuningdek, o'zbek matnidagi "Navro'z bayrami" ingliz tilida Navruz Festival – the traditional spring celebration tarzida kengaytirilgan izoh bilan berilishi lozim.

Natijalar shuni ko'rsatadiki:

1. Realiyalar tarjimasida madaniy konnotatsiyani saqlash — eng muhim vazifadir.
2. Tarjimon madaniyatlararo kommunikatsiya vositachisi sifatida pragmatik ekvivalentlikni ta'minlashi kerak.
3. Eng samarali strategiyalar — izohli tarjima, transliteratsiya va madaniy adaptatsiya usullaridir.

Xulosa

Badiiy asar tarjimasida realiyalarni adekvat ifodalash — til va madaniyat o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni namoyon etuvchi muhim jarayondir. Lingvopragmatik yondashuv realiyalarni nafaqat til birliklari, balki madaniyatni tashuvchi belgilar sifatida talqin etish imkonini beradi. Ingliz va o'zbek tillari misolida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, tarjimonning asosiy maqsadi faqat ekvivalent so'z topish emas, balki madaniy ma'no va hissiy ta'sirni to'liq yetkazishdir. Shu bois, realiyalar tarjimasida lingvopragmatik kompetensiya tarjimon mahoratini belgilovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Ismatullayeva, N. R. (2013). Texts Of Lectures In The Subject Of Synchronous Translation. Tashkent Sios, Department Of Translation Theory And Practice Tashkent, 2013-55 P.
2. Ismatullayeva, N. R. Translation Of Phraseological Units In Chinese And Uzbek Languages. In Scientific Research Of The Sco Countries: Synergy And Integration (International Conference). Beijing, Prc, June (Vol. 24, Pp. 45-50).
3. Khudoyorovich, K. K., Rasuljanovna, I. N., Khalmuratovna, R. Z., & Eshkobilovna, K. D. (2020). The Issues Of Word Choice In Fiction Translation. International Journal Of Psychosocial Rehabilitation, 24(04).
4. Ismatullayeva, N. R. (2020). Probability Prediction Strategy In Simultaneous Interpretation. Current Research Journal Of Philological Sciences, 1(01), 1-6.

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC
SOLUTIONS

5. Ismatullayeva, N. R. (2024). The Importance Of Translation Semantography In Interpreter Training. Current Research Journal Of Philological Sciences, 5(06), 5-9.

